

JÁN ŠIRKA¹, MIROSLAV ŠEBO²

Zoom do vzdelávania seniorov U3V na KTIT

A look into the education of seniors of the Third Age University at KTIT

¹ Mgr., PhD., Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Pedagogická fakulta, Katedra techniky a informačných technológií, Slovenská republika

² Mgr., PhD., Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Pedagogická fakulta, Katedra techniky a informačných technológií, Slovenská republika

Abstrakt

Celoživotné vzdelávanie je programom dnešnej doby a cieľom vzdelávacích inštitúcií je vytvárať a inovovať obsahy vzdelávania seniorom študujúcim na UTV. Príspevok približuje moderné formy vzdelávania seniorov s využitím e-learningu, VRE a sociálnych sietí. Študenti univerzity tretieho veku v programe IKT strácajú zábrany a aktívne využívajú prostriedky modernej doby k zlepšeniu svojej kvality života.

Kľúčové slová: E-learning, kvalita života, vzdialený reálny experiment, univerzita tretieho veku, seniori.

Abstract

Lifelong learning is a program of today and the aim of educational institutions is to create and upgrade the contents of education of seniors studying at the UTV. The report describes the modern forms of education of seniors using e-learning, RCE and social networks. Students of the Third Age University of the ICT Program lose their inhibitions and actively use the means of modern times to improve their quality of life.

Key words: E-learning, quality of life, remote controlled real experiment, The Third Age University, seniors.

Úvod

Staroba prináša človeku mnoho zmien. K fyzickým a zdravotným zmenám sa často pripoja finančné ťažkosti a tieto spôsobujú nielen psychické, ale aj sociálne problémy. Podľa oficiálnych prieskumov sa veková skupina obyvateľstva nad 65 rokov rýchlo zväčšuje. Na svete je 546 miliónov ľudí starších ako 65 rokov a do roku 2020 by sa mal počet zvýšiť na 728 miliónov. Podľa posledného sčítania ľudu z roku 2011 je takýchto obyvateľov v SR viac ako 1,6 milióna.

Nejde však len o vzrastajúci počet seniorov, ale predovšetkým o ich životné podmienky ovplyvnené spomínanými faktormi, determinujúcimi kvalitu života [Duffková, Urban, Dubský 2008].

Voľnočasové aktivity seniorov

Významným determinantom ovplyvňujúcim kvalitu života seniorov je trávenie voľného času, jeho štruktúra a obsah. Pod pojmom voľný čas sa zahŕňa odpočinok, rekreácia, zábava a záujmové činnosti, vzdelávanie a dobrovoľná spoločensky prospešná činnosť.

Podľa Duffkovej, Urbana a Dubského [2008] homôžeme rozdeliť do nasledujúcich skupín:

- Kultúrne aktivity – ako sú návštevy divadiel, galérií, besied, ale patrí sem aj jeden z najčastejších spôsobov trávenia voľného času seniorov a to sledovanie televíznych programov.
- Športové (fyzické) aktivity – medzi tieto môžeme zaradiť okrem pohybovej aktivity v rôznych formách a športu aj prechádzky a pobyty v prírode.
- Sociálne aktivity – súvisia s akoukoľvek aktivitou primárne spojenou so vzájomným stretávaním a sociálnymi interakciami.
- Vzdelávacie aktivity – majú formu individuálneho vzdelávania (čítanie kníh, časopisov alebo internetu), ale aj formu formálneho voľnočasového vzdelávania napríklad na univerzitách tretieho veku.
- Verejné aktivity – spojené s angažovaním sa v záležitostiach verejného záujmu a politiky ako sú napríklad občianske združenia.
- Rekrečné a cestovateľské aktivity – združujú rekreačný turizmus, chaty, záhradky, výlety a ďalšie spôsoby relaxácie.
- Hobby a manuálne aktivity – zahŕňajú najrôznejšie osobné záujmy a koníčky a celé spektrum manuálnych aktivít.
- Hry – ide predovšetkým o voľnočasovú aktivitu, ktorá sa od detí alebo dospievajúcich dostáva aj k seniorom. V období starnutia sú aktuálne najmä karty alebo spoločenské hry. Z pohľadu edukačného pracoviska nás predovšetkým zaujímajú vzdelávacie aktivity seniorov.

Pre seniorov existuje viacero ponúk vzdelávacích aktivít a k najznámejším patria: Univerzity tretieho veku (UTV); Akadémia vzdelávania; Kluby dôchodcov/Denné centrá; Letné univerzitné kurzy pre seniorov; Profesionálne orientované vzdelávacie programy „50+“; Edukačné aktivity verejných knižníc; Poznávaco-vzdelávacie zájazdy pre seniorov, a mnoho ďalších [Čornaničová 1998].

Zachovať si celú šírku záujmov, udržať sa v aktivite a v rovnováhe s nevyhnutným odpočinkom je veľmi náročné nielen po časovej stránke, ale predovšetkým po fyzickej. Starší človek potrebuje poznať limity svojich možností, zväziť a prehodnotiť svoje aktivity, aby boli preňho prínosom a nespôsobovali mu stresové situácie [Határ 2006].

Univerzita tretieho veku na UKF

Edukácia dospelých, či seniorov naberá v súčasnosti obrovský význam pre jedinca samotného, ale aj pre spoločnosť. Akoby spolu s ňou v snahe o celoživotné vzdelávanie vytvárala prototyp nového človeka, ktorý si uvedomuje svoje možnosti a snaží sa dôstojne ustáť svoj „boj“ so životom i sebou samým. Autorka Prusáková [2001] zahŕňa do celoživotného vzdelávania a výchovy celý život človeka nového typu, ktorého charakterizuje tvorivý a dynamický vzťah k životu a kultúre človeka, ktorý dokáže zdokonaľovať seba, meniť životné podmienky a zlepšovať ich aj pre dobro spoločnosti [in: Porubská, Határ 2009: 77].

Koncepcia celoživotného vzdelávania a poznatky o zahraničných UTV (najmä z Belgicka, Poľska, Francúzska) boli základnými materiálmi k vypracovaniu štatútu UTV na Slovensku. Zámerom zriaďovateľov bolo novú inštitúciu pevne zakotviť do existujúcej výchovno-vzdelávacej sústavy. Seniori v Nitre začali svoju činnosť spoločnými akciami v akademickom roku 1991/92. Tajomníkom UTV bol až do roku 1996 doc. Ing. Viliam Horniak, CSc. V trojročnom štúdiu sa tu študovali okrem všeobecného odboru aj odbory:

1. Sociológia
2. Biológia
3. Psychológia
4. Estetika a umenie

Dnes je obsah a rozsah vzdelávania na univerzite tretieho veku podstatne rozsiahlejší. Evidujeme 535 študentov UTV pri UKF zapísaných v 18 vzdelávacích programoch v troch ročníkoch vzdelávania. Za dlhodobu vyhľadávané vzdelávacie programy, o ktoré je vysoký záujem zo strany seniorov považujeme predovšetkým jazykové programy (Anglický jazyk, Nemecký jazyk) Informačné technológie, Digitálna audio a video technika, Ľudové remeslá a Psychológiu tretieho veku.

IKT na katedre techniky a informačných technológií

Na katedre techniky a informačných technológií už 10-ty rok vzdelávame študentov seniorov v študijnom programe Informačné technológie. Moderné informačné technológie bývali a často ešte aj sú strašiakom starších ľudí. Tí sa často stretli prvýkrát s počítačom, tabletom alebo smartfónom v pokročilom veku a nemali motiváciu a ani chuť prispôbovať sa technike. Dnes je doba iná. Nikoho neprekvapí, keď dovolenkujúci dôchodcovia posielajú domov fotografie emailom alebo cez MMS a s rodinou komunikujú cez Skype. A komunikácia s rodinou a blízkymi je často jedným z kľúčových faktorov, prečo sa seniori hlásia na študijný program Informačné technológie.

Poznáme však aj iné okolnosti, kedy je dobré vedieť používať novú modernú technológiu, ktorá v krízových okamihoch dokáže pomôcť alebo dokonca zachrániť život človeka. Sú to napríklad telefóny prispôbené

zhoršeným motorickým a zmyslovým schopnostiam seniorov, pagery, špeciálne počítače a tablety upravené pre potreby a pomoc seniorom nielen k pobaveniu a zábave, ale aj k rozvoju motoriky a pamäte. Aj mobilitu dôležitú pre seniorov dokáže vyriešiť špeciálny invalidný vozík otvárajúci dvere zo sociálnej izolovanosti. Na pomoc seniorom však neprichádza len zdravotná technika. Sú to zariadenia zabezpečujúce domácnosť automatickým efektívnym vykurovaním, senzory pre únik plynu, zariadenia zabezpečujúce domácnosť pred krádežami a mnohé ďalšie. Seniori potrebujú a chcú byť sebestační. Chcú si udržať svoj životný štandard a primeranú kvalitu života. Preto je pre nich dôležité nemať z techniky strach a vedieť ju používať. Aj z tohto dôvodu je potrebné neustále vzdelávanie v oblasti IKT, ale nielen v nich.

Študenti programu IKT sa naučia pracovať s počítačom a informačnými technológiami v dvoch okruhoch IKT 1 a IKT 2 s nadväzujúcimi obsahmi vzdelávania. Pre študentov so záujmom o IKT 2 je podmienkou absolvovanie študijného programu LKT 1. Študijný program je rozdelený na päť semestrov v priebehu ktorých sa študenti naučia pracovať s počítačom, naučia sa ovládať moderný operačný systém, zvládnu prácu s kancelárskym balíkom, oboznámia sa so sieťou Internet a sociálnymi sieťami. V programe IKT 2 si svoje vedomosti prehĺbia a naučia sa pracovať s tabletmi, smartfónmi a jednoduchými grafickými aplikáciami.

Študijný program bol koncipovaný tak, aby sa jeho účastníci naučili pracovať s najčastejšie používanými aplikáciami. Prevažná väčšina študentov mala a má len minimálne alebo vôbec žiadne skúsenosti s prácou na počítačoch. Preto musí lektor vzdelávania pri stanovení cieľov prihliadať na určité špecifiká vzdelávania dospelých. Nemôže v plnej miere stanoviť obsahový, ale ani výkonový štandard, pretože úroveň poslucháčov nie je rovnaká. Musí však pružne reagovať v každej fáze vzdelávacieho procesu. Ako o tom píše M. Hupková a M. Zimermanová „pružnosť v zmysle prispôsobenia edukácie vzhľadom na rôznorodé špecifiká osobností, ktoré sa zúčastňujú edukácii“. Cieľ vzdelávania stanoví lektor orientačne a jednotlivé metódy a formy prispôsobuje podľa odozvy v skupine.

E-learningové vzdelávanie a vzdialený reálny experiment

Úroveň a kvalita vzdelávania, podmienky v priebehu stretnutí sme zisťovali pomocou dotazníkov, ktoré vyplnili všetci študujúci seniori univerzity tretieho veku na katedre techniky a informačných technológií. Z reakcií seniorov na otázky sme sa dozvedeli, že najpodstatnejším nedostatkom stretnutí vo všetkých programoch je nízka časová dotácia stretnutí. Po každom stretnutí odchádzajú s novými informáciami, ktoré je potrebné opakovaním utvrdiť a dostať do dlhodobej pamäte. Čo je u starších ľudí veľmi náročné a vyžaduje si to mnohonásobné opakovanie. Preto sme na podporu vzdelávania, v programe IKT,

doplnili možnosť edukácie v multimedialnom prostredí a tiež rozšírili komunikáciu na sociálnych sieťach.

Sociálne siete, ktoré študenti začali takmer okamžite aktívne používať využívame nielen na komunikáciu so študentami UTV (a oni medzi sebou), ale aj na vzdelávacie účely. Študentom UTV pravidelne dávame domáce úlohy, ktoré musia vypracovať a po vypracovaní zverejniť v uzatvorenej skupine na sociálnej sieti. Takto má lektor prehľad, kedy študent prácu vypracoval a či ju vypracoval správne. Z našich skúsenosti vieme, že dva týždne medzi jednotlivými stretnutiami je pre seniorov dlhá doba a bez jednej dvoch domácich úloh, ktoré ich donúti zopakovať si prebrané učivo, by toto učivo z veľkej časti zabudli a na hodinách by sme museli ísť prakticky od začiatku, čo by priebeh vzdelávania výrazne spomalilo.

Pri tvorbe e-learningového kurzu sme mali na zreteli cieľovú skupinu, pre ktorú bude určený. Zo systému Moodle, v ktorom je k dispozícii niekoľko nástrojov, sme vybrali len určité typy vzdelávacích modulov. Hlavný vzdelávací modul vytvára prístup k učebným materiálom, textovým aj multimedialným k zabezpečeniu samoštúdia seniorov a tým k upevňovaniu vedomostí.

Nezriedka sa stáva, že sa seniori najčastejšie zo zdravotných dôvodov nemôžu zúčastniť svojich prednášok a ťažko sa im potom nadväzuje na nasledujúce okruhy učiva. Kombináciou klasického vzdelávania a e-learningu sa dosiahla lepšia kontinuita ich vzdelávania. Vzdelávanie sa stalo zaujímavejším, adresnejším a efektívnejším. O mnohých prednostiach, ale aj nedostatkoch e-learningového vzdelávania sa mohli študenti univerzity tretieho veku presvedčiť pri demonštrácii tohto druhu vzdelávania prostredníctvom reálneho vzdialeného experimentu.

Na Katedre techniky a informačných technológií PF UKF v Nitre bol vybudovaný vzdialený reálny experiment (VRE) zameraný na meranie rýchlosti prúdenia vzduchu v trubici. Tento vzdialený reálny experiment bol zostavený s využitím prvkov priemyselnej automatizácie. Cieľmi a úlohami VRE bolo po technickej stránke nasledovné:

- Technicky zabezpečiť zmenu otáčok ventilátora zmenou otáčok hnacieho elektromotora,
- Snímanie rozdielu hladín na U – manometri pri súčasnej možnosti sledovania experimentálneho modelu VRE videokamerou.

Didaktickými a vzdelávacími cieľmi uplatnenia VRE vo vzdelávaní autori VRE docielili nasledovné:

- prehľadili vedomosti študentov o vzájomných vzťahoch medzi základnými fyzikálnymi veličinami,
- pomohli pochopiť podstatu experimentálnych meraní v riešení fyzikálnych a technických aplikácií,

- pomohli rozvíjať u študentov komunikatívnu schopnosť v prírodovednej a technickej oblasti a prispieť k posilneniu kompetencie pracovať v tíme pri riešení odborných úloh [Kuna, Kozík 2014].

VRE bol primárne vytvorený pre vzdelávanie v univerzitnom prostredí. No v súčasnosti je odporúčané používať ho vo všetkých stupňoch vzdelávania.

Realizáciou tohto VRE získali seniori nový pohľad na informačnú techniku a rovnako ako vo všetkých edukačných prostrediach aj v skupine seniorov našiel svojich odporcov, ale aj zástancov. Niektorí z nich pretransformovali vzhľadnutý experiment do reálneho života napríklad k bezkontaktnéj príprave jednoduchých jedál.

Príspevok vznikol s podporou grantovej schémy KEGA 021UKF-4/2014.

Literatúra

- Čornaničová R. (1995), *Vzdelávanie v procesoch rozvoja osobnosti ľudí 3. veku* [w:] *Učebné texty pre študujúcich na univerzite tretieho veku*, Bratislava.
- Duffková J., Urban L., Dubský J. (2008), *Sociologie životního stylu* Bratislava.
- Határ C. (2006), *Sociálna pedagogika, sociálna andragogika a sociálna práca v kontexte teoretických, profesijných a vzťahových reflexií*, Nitra.
- Hegyí L., Krajčík Š. (2004), *Geriatra pre praktického lekára*, Bratislava.
- Hupková M., Zimermanová M. (2013), *Sociálno-psychologický výcvik ako jedna z efektívnych foriem edukácie seniorov*, Nitra, www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/.../subor/hupkova.pdf (05.2016).
- Kuna P., Kozík T. (2014), *Vzdialený reálny experiment s využitím prvkov priemyselnej automatizácie*, „Edukacja – Technika – Informatyka: Wybrane Problemy Edukacji Technicznej i Zawodowej” t. V, nr 1.
- Porubská G., Határ C. (2009), *Kapitoly z andragogiky pre pomáhajúce profesie*, Nitra.
- Prusáková V. (red.) (2001), *Vzdelávanie dospelých v pôsobnosti miest a obcí. Príručka pre komunálnych organizátorov ďalšieho vzdelávania*, Bratislava.
- Uher I. (2014), *Determinanty kvality života seniorov*, https://books.google.sk/books?id=NsmJAgAAQBAJ&pg=PA29&lpg=PA29&dq=anga%C5%BEovanos%C5%A5+seniorov+++aktivit%C3%A1ch&source=bl&ots=vpeC6ypZ7V&sig=uAL_IbrWCy2E_WM1U-nUQpUo_pM&hl=sk&sa=X&ved=0ahUKEwito-D_7I7MAhUFJJJoKHT1qArsQ6AEIRzAI#v=onepage&q=anga%C5%BEovanos%C5%A5%20seniorov%20%20v%20aktivit%C3%A1ch&f=false (05.2016).